

ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ТЯХНАТА РЕАЛИЗАЦИЯ – ОСНОВА НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

проф. Румен Вълчев

Бургаски свободен университет

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND ITS REALIZATION – THE FOUNDATION OF GLOBAL EDUCATION

Prof. Rumen Valchev

Burgas Free University

***Abstract:** The paper explores the possible developments of Global Education in the light of the Sustainable Development Goals – an Agenda 2030. The formulation of SDG defines the most important global problems facing Humanity nowadays. For the Global Education the agreement and the recognition of SDG means clear delineation of the problematic fields which it explores and deal with.*

През последните десетилетие все повече се утвърждава идеята за глобално образование, като нова предметна област, която отговаря на идеята за учене на младия човек в условията на глобализиращ се свят.

Глобализацията поставя въпроса за изучаване и разбиране на развитието на света като цяло. Затова може и да разглеждаме глобалното образование като опит да се намери рамката за учене, за развитие на индивида като част от един взаимозависим и цялостен свят. Само така може да разберем и финландския призив за глобално образование :

„Образованието трябва да постави глобалното образование в центъра на ученето, ако ще бъде определяно като качествено образование... Глобалното образование играе ключова роля за подобряването на националните образователни системи, за развитието на учебните програми, за образованието на учители, за подобряването на училищните практики и култура, за развитието на образователната среда.” (1)

Може да определим и глобалното образование като образование за световните тенденции и проблеми в развитието или образование за глобално развитие.

Цел на глобалното образование е изграждането на чувствителност и на разбиране за света, за неговото развитие и проблеми, изграждането на чувство за принадлежност към този свят, за съпричастност с хората, за нашата взаимна зависимост в този свят на глобални проблеми и глобални рискове, които влияят върху живота и за необходимостта за изграждането на активна позиция за решаването на тези проблеми.

Разбира се, някои от темите на глобално образование и до днес имат своето място в образованието, но първо се изучават в рамките на отделни предметни области откъснато, като по този начин идеята за глобализиращия се свят се губи в остарелите предметни деления или статични учебни програми.

Досега в някои европейски страни (основно бивши метрополиии) се утвърждава вашата необходимостта от „образование за развитие”, като във фокус бяха проблемите на развитието в новите държави, в така наречените развиващи се страни. Определението за образование за развитие, разработено в рамките на ООН по-скоро се добли-

жава до идеята за глобално образование. „образователен процес, който цели“ да даде възможност на хората да участват в развитието на тяхната общност, нация и свят като цяло. Такова участие предполага критическо съзнание за местните, национални и глобални ситуации, основано на разбирането на социалните, икономическите и политическите процеси... то се отнася за проблеми на правата на човека, достойнството, социалната справедливост в развитите и в развиващите се страни. То се отнася към причините на недоразвитието и на утвърждаването на разбиране за това какво представлява развитието, за това как различните страни осъществяват развитието и за пътищата за постигане на нов международен и икономически ред.” (2)

Глобалното образование има и сходен предмет и характеристики с образованието за устойчиво развитие. „Образованието за устойчиво развитие дава възможност на хората да развиват знание, ценности и умения, за да участват в решения за начина по който правим нещата индивидуално и колективно, локално и глобално, които ще подобрят качеството на живот сега без да увреждаме планетата за в бъдеще.” (3)

Рамковата програма на ЮНЕСКО ОТ 2003г. идентифицира десет ключови теми на образованието за устойчиво развитие: преодоляване на бедността, джендър равенство, подкрепа за здравето, защита и запазване на околната среда, преобразуване на селото, устойчиво производство и потребление, културно многообразие, информация и комуникативни технологии. (4)

Основните концепции на образованието за устойчиво развитие са и концепции на глобалното образование:

- **Разнообразие** – уважение и зачитане на човешкото разнообразие/социално, икономическо, културно/ и на биоразнообразието;
- **Качество на живот** – признаване на глобалната справедливост като основен елемент на устойчивост и че основните потребности на всекиго трябва да бъдат удовлетворени;
- **Взаимна зависимост** – хора, околна среда, икономика са свързани на всички равнища;
- **Гражданство права и отговорности** – признаване значението на поемане на индивидуална отговорност, за да стане светът по-добро място за човек и за другите;
- **Потребности и права на бъдещите поколения:** разбиране на нашите основни потребности и на последствията за потребностите на бъдещите поколения от действията, предприети днес;
- **Устойчива промяна:** разбиране че ресурсите са крайни и че всичко това има последствия за начина на живот и за търговията и промишлеността;
- **Несигурност и внимание:** Признаване, че съществуват ред възможни подходи към устойчивостта и че ситуацията постоянно се променя като има необходимост от учене за цял живот и гъвкавост.

Така като „работим в класната стая ние даваме възможност на учениците да обхванат главните сили оформящи нашия живот на планетата.” (5)

Глобалното образование е обединяваща концепция, така каквито са историята и литературата в националното общество. То има свой предмет – глобализацията, глобалните връзки, глобалните проблеми, глобалното развитие, глобалните рискове, човекът и общностите в глобалните проблеми.

Глобалното образование се отнася към „универсалните концепции на човечеството като: права на човека, демокрация и добро управление, икономика, социална

справедливост, справедлива търговия, джендър равенство, мир и трансформация на конфликти, гражданство, разнообразие, межкултурен и междуверски диалог, устойчиво развитие, здраве и равен достъп до технологическите и научни постижения.” (6)

Глобалното образование не се основава на цялостна теория за развитието на съвременният свят, а е образование за глобалните проблеми, пред които е изправено човечеството и които трябва да бъдат решени, за да се постигне устойчивост на световното развитие.

Немският модел на глобално образование, се основава на идеята, „че темите на глобализацията се изучават на равнище горен курс без да се постигне действителна съгласуваност. Тази липса на съгласуваност на училищно равнище също така отразява конфликтите между целите на компонентите на развитието. Конфликтният потенциал и бързите промени в процесите на развитие показват необходимостта да се структурира комплексността на глобалното развитие.” (7)

Структуриране на глобалното развитие – така най-точно е отразена непосилната задача на глобалното образование, образованието за развитие или образованието за устойчиво развитие. Разработеният от немските специалисти модел за взаимните зависимости показва сложността на тази задача.

„Политика	Регулираща политика/ пазарни сили	Икономика
Икономика	Икономически растеж	Околна среда
Околна среда	Удовлетворяване на потребностите/ Запазване на природните ресурси	Общество
Политика	Социално благоденствие/ групи на интереси	Общество
Политика	Баланс на интереси/планиране на трафика Запазване на ресурсите	Околна среда
Икономика	Максимализиране на печалбата Социална справедливост” (8)	Общество

В резултат на тези сложни взаимоотношения се предлагат 20 тематични области, които представляват основата на глобалното образование:

- „Разнообразие на култури, ценности, условия на живот.
- Глобализация на религиозните и етически водещи принципи.
- История на глобализацията: от колониализма до глобалното село.
- Стоки от цял свят. Продукция, търговия и потребление.
- Храни и селско стопанство.
- Болести и здраве.
- Образование.
- Глобализирани дейности на свободното време.
- Защита и използване на природните ресурси и производство на енергия.
- Перспективи и опасности на технологическия прогрес
- Глобални промени в околната среда.
- Мобилност, градско развитие и трафик.
- Глобализация на икономиката и на труда.
- Демографски структури и развития.
- Бедност и социална сигурност.
- Мир и конфликт.
- Миграция и интеграция.
- Политическа власт, демокрация и права на човека / добро управление/. Развитие на сътрудничеството и на институциите.
- Глобално управление – световен ред.” (9)

Също интересно е определението Титус Александър на глобалните проблеми, които представляват предметната област на глобалното образование:

„Глобални проблеми:

Споделяне на нашата планета /проблеми, отнасящи се до общи блага/ промяна на климата/глобално затопляне; биоразнообразие, загуба на екосистеми, ерозия на почвата; изтощаване на рибните запаси; намаляване на горите; качество и дефицит на водата; сигурност по море и замърсяване; устойчиво земеделие.

Споделяне на нашата човечност /проблеми чийто размер и неотложност изискват общо посвещение/социална справедливост/ глобална бедност; сигурност за най-бедните, че ще имат храна; запазване на мира, превенция на конфликти, борба с тероризма; милитаризация, разпространение на оръжията и специално на оръжията за масово унищожаване; производство и разпределение на устойчива енергия; образование за всички; глобални инфекции и болести /включително и СПИН/; дигитално разделение; природни бедствия; ръст на населението; свръхпотребление; расизъм, ксенофобия и дискриминация; джендър неравенства и дискриминация; заетост и икономически възможности за бедните по света.

Споделяне на правила/ проблеми, изискващи глобална регулация- глобално управление/ глобална финансова архитектура; данъци, избягване плащане на данъци, финансиране на глобалните публични блага; глобална престъпност и търговия с наркотици; правила за търговия, инвестиции и за конкуренция; правила за биотехнологиите; права на интелектуална собственост; права на човека и престъпления срещу овеществото; правила за електронна търговия; прозрачност, отчетност, равенство и участие в глобалното управление; правила за управление на околната среда.” (10)

Това фокусиране на глобалното образование върху глобалните проблеми на съвременния свят получи силна подкрепа и легитимност от „Програма 2030 г. за устойчиво развитие“, приета от Организацията на обединените нации. Програма 2030 представя цялостна рамка за премахване на бедността и за постигане на устойчиво развитие до 2030 г., като надгражда целите на хилядолетието за развитие (ЦХР), приети от ООН през 2000 г. Като първото по рода си споразумение в световен мащаб за всеобща, цялостна програма за действие Програмата до 2030 г. включва амбициозен набор от 17 цели за устойчиво развитие (ЦУР) и 169 свързани с тях подцели, като мобилизира всички държави и заинтересовани страни в полагането на усилия за тяхното постигане и въздействия на вътрешните политики. Докато Целите на хилядолетието за развитие бяха насочени към развиващите се държави, Програмата до 2030 г. е първото по рода си споразумение на световно равнище, което предвижда всеобща, цялостна програма за действие, която ще засегне всички държави, включително вътрешните политики.

„Днес ние огласяваме 17 цели на устойчивото развитие и 169 очаквани резултати, които са интегрирани и неделими. Никога преди световните лидери не са пледирали за общи действия и усилия с такива широка и универсална политическа програма. Ние започваме заедно път на устойчиво развитие, като се посвещаваме заедно на постигането на глобално развитие и на сътрудничество „печеля-печеля“, което може да донесе огромни печалби на всички страни и всички части на света. Това, което обявяваме днес – Програма за глобално действие за следващите петнадесет години – е Харта за хората и за планетата през 21 век. Децата и младите мъже и жени са клю-

чови агенти на промяната и ще намерят в новите Цели платформа, която да канализира техният неограничен капацитет за активни действия за създаване на по-добър свят.“ (11)

Макар и най-общо, в Декларацията е отразено новото виждане за развитие не само като икономически растеж, а като постигане на устойчивост, качество на живота, социални измерения, по-хармонични отношения с природната среда. Възникващият цялостен модел на развитието се основава на няколко основни пункта:

- Устойчивост на околната среда;
- Социална справедливост;
- Икономическа ефективност;
- Демократично участие;
- Културно разнообразие;
- Международна отговорност.

17-те нови цели за устойчиво развитие (които ще бъдат известни като ЦУР) и 169-те свързани с тях подцели балансират трите измерения на устойчивото развитие – екологичното, социалното и икономическото – в области като бедността, неравенството, продоволствената сигурност, здравеопазването, устойчивото потребление и производство, икономическия растеж, заетостта, инфраструктурата, устойчивото управление на природните ресурси, изменението на климата, както и равенството между половете, мирните и приобщаващи общества, достъпа до правосъдие и отговорните институции.

На практика 17-те цели за устойчиво развитие представляват 17 от най-палещите проблеми, пред които е изправено човечеството. Като глобален се определя проблем, който засяга много хора от различни страни; важен е пряко или непряко за повечето страни; често е споменат като такъв от ООН и изисква глобален регулиращ подход, нещо, което не е по силите на нито едно правителство или не може да бъде оставено на свободната игра на пазара”. (12)

В този смисъл ЦУР представляват естествен предмет на глобалното образование. Това са глобалните проблеми, за важността на които е постигнат глобален консенсус, проблемите, за решаването на които ще работи международната общност през следващите десетилетия. Така предметната област на глобалното образование придобива своята конкретност и своята легитимност.

Целите на устойчиво развитие се основават на идеята, че те не могат да бъдат постигнати отделно една от друга, а се решават взаимосвързано, обединяват се усилия, а в процеса на решение се отчитат интересите на различни страни и се избягва едностранно решение на проблеми. Проблемите се решават като се отчита влиянието върху природната среда, върху отношенията между хората, заплахите и шансовете за развитие на едни или други общности. Създаването на механизми за общо решаване на проблемите (колкото и вътрешно неравностойни и все още неразвити да са те), е също гаранция за устойчивост. Развитието на технологиите и на информационните технологии създава условия за успешно решаване на проблемите. В политически план новост е възникването на глобални движения за решаване на проблеми като екологичните, за справяне с бедността, с конфликтите, с неравенствата. Развива се модел за решаване на глобалните проблеми, при който страни са създаваните международни институции, държавите, организациите на бизнеса и на глобалното гражданско общество.

В този смисъл в глобалното образование младите хора не учат само какво представляват глобалните проблеми, а и усвояват механизма за тяхното решаване, като изследват решаването на проблемите на различни равнища – в местната общност, в рамките на националната държава, както и в глобален план.

Глобалните проблеми са както и правата на човека. Те са универсални – засягат всички; неделими – не може да решаваме един за сметка на друг и трябва да се решават като се отчита свързаността им; неотчуждаеми – не е възможно да пренебрегваме съществуването им и да избягваме тяхното решаване. Глобалните проблеми предполагат необходимостта от общи отговори, сътрудничество, съгласуваност на действията на институции на най-различни равнища.

Целите за устойчиво развитие като предмет на глобалното образование представляват и глобален план за действие. Тяхното изучаване и изследване помага на младите хора да разбират света като преобразуващ и променящ себе си, като една динамично цяло.

Джилда Уилър посочва, че „като се доближават до глобалните проблеми от една системна перспектива, ние помагаме на учениците да създадат свят, който да представя техните най-високи очаквания. От всеки от нас, и индивидуално и като общност, зависи изборът и предприемането на действия за създаване на бъдещето, което искаме и за нас и да бъдещите поколения” (13).

Запознаването, изследването на глобални проблеми буди интерес, фокусира вниманието и умовете на младите хора, помага им да разберат тяхното влияние върху живота им, и ги мотивира, за да могат да участват в дейности за изграждане на устойчив свят.

Голям е потенциалът за учене на глобалните проблеми. Те носят информация, изпълнени с вълнуващи събития и процеси, показват развитието на света в противоречивия му характер. Чрез изследването на глобалните проблеми младите хора разбират различни измерения на съвременния свят. Тяхното изследване и моделиране на решаването им на различни равнища (местно, национално, глобално) носи идеята за сътрудничество, солидарност, общи действия. В групата се моделира решаването на проблеми – върви се заедно и стъпка по стъпка, анализират начини за решаването им, предлагат се нови решения, под формата на публични политики.

Глобалните проблеми дават възможност на младите хора за среща с реалния свят и неговите предизвикателства, повишават рефлексивността им, развиват социалната им чувствителност и социално критическо мислене и им помагат да поставят под съмнение много митове или неща, които те приемат за даденост и в собствения си живот и в живота на обществото, в което те навлизат: като начини на поведение, потребителство, развлечения, социална ангажираност, солидарност, отговорност.

Младите хора изследват проблемите като ги съотнасят с правата на човека – т.е. чрез проблемите те се учат на правата на човека, стават чувствителни към тяхното нарушаване и се запознават или изследват начини за реализирането им, познават света на демокрацията и на правата на човека.

Работата по проблемите показва несправедливия характер на съвременния свят и по този начин не само утвърждава у младите хора посочва начини за постигането им – чрез преосмисляне на отговорно собствено поведение, чрез ангажираност в различни каузи на развитието. Глобалните проблеми имат своите локални измерения, така че ученето и изследването им днес съвсем не е нещо абстрактно – проблемите са част от непосредствената действителност и определят живота на младите хора.

Изследването на глобалните проблеми и на начините за решаването им има и своя елемент на вглеждане в бъдещите развития, на визия. Младите хора усвояват идеи за солидарност, глобално управление, ликвидиране или намаляване на неравенствата, споделяне на материални или духовни блага. Така те стават част от една надскачаща себе си и потребностите на деня, ориентирана към бъдещето общност, знаеща как да поставя, и да търси решения на проблемите си.

Литература

1. Meeting in the Hanasaari Centre, outside Helsinki, Finland, in October 2011
2. United Nations, Education for development.
3. What sustainable development means for youth services and youth workers,
4. DETR 2000.
5. UNESCO Framework for sustainable development, 2003, UN.
6. Howard Gardner, From Teaching Globalization to nurturing global
7. consciousness, in Learning in the Global Era, Institute of California press,
8. 2007. p.47
9. Advocacy Toolkit on Development Education and Awareness Raising,
10. DEAR, Brussels, 2011. c.11.
11. A Cross Curricular Framework for Global Development Education, Federal
12. Ministry of Economic Co-operation and Development, 2012. p.6.
13. A Cross Curricular Framework for Global Development Education, Federal
14. Ministry of Economic Co-operation and Development, 2012. p.6.
15. A Cross Curricular Framework for Global Development Education, Federal
16. Ministry of Economic Co-operation and Development, 2012. p.10.
17. Титус Александър, Образование за глобално гражданство, Център
18. „Отворено образование, София, 2009.
19. Transforming our world. The 2030 Agenda for Sustainable Development; UN,NY.2015.
20. Vinay Bhargava, Introduction to Global Problems, World Bank, 2010, p.1.
21. Gilda Wheeler Education for Environment and sustainability, State of Washington, 2007.